

Українська
мережа
за права
дитини

Громадська спілка
"Українська мережа за права дитини"
04080, Київ, вул. Кирилівська, буд. 82, офіс 256

ucrn.office@gmail.com
childrights.org.ua

Позиція УМПД щодо обговорення ситуації у сфері захисту прав дитини та реформи деінституціалізації

Сьогодні відбудеться Тимчасова слідча комісія Верховної Ради України з питань розслідування фактів можливих порушень прав дитини при формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту прав дитини, соціальної підтримки сімей з дітьми, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення, а також будуть підведені підсумки діяльності Координаційного Центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей та проаналізовано ситуацію у сфері захисту прав дитини.

Українська мережа за права дитини визнає наявність системних проблем у сфері захисту прав дитини. Проблеми, озвучені ТСК щодо якості послуг, підтримки сімейних форм виховання, кадрової спроможності, міжвідомчої взаємодії та ефективності окремих управлінських рішень¹, є реальними та потребують належної реакції держави.

Водночас ми наголошуємо, що відповідальність держави полягає не лише у реагуванні на кризові ситуації, а й у створенні системи, здатної забезпечити кожній дитині реалізацію її прав на практиці — права на сімейне середовище, безпеку, освіту, розвиток та повноцінну участь у житті громади. Саме тому реформа системи догляду та підтримки дітей потребує послідовного, якісного та професійного впровадження, належного ресурсного забезпечення та ефективної координації між усіма органами влади, відповідальними за сферу захисту прав дитини. Важливо, щоб така система була орієнтована не лише на реагування на вже наявні кризи, а й на своєчасне виявлення ризиків, раннє реагування та підтримку сімей ще до загострення складних життєвих обставин і виникнення ризику втрати дитиною сімейного оточення.

Ми вважаємо, що безпека, добробут і найкращі інтереси кожної дитини мають залишатися безумовним пріоритетом державної політики, а процеси трансформації системи — супроводжуватися додатковими зусиллями держави для забезпечення якості рішень, підтримки сімей та недопущення шкоди для дітей.

Сфера захисту прав дитини в Україні є надзвичайно складною з точки зору управління та відповідальності. На формування та реалізацію державної політики у цій сфері впливають одразу кілька центральних органів влади. За таких умов ефективна координація між усіма

¹ <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69835>

Українська
мережа
за права
дитини

Громадська спілка
"Українська мережа за права дитини"
04080, Київ, вул. Кирилівська, буд. 82, офіс 256

ucrn.office@gmail.com
childrights.org.ua

рівнями та органами влади є критично важливою для забезпечення безпеки дітей та якості рішень щодо них.

Саме тому **проблеми у системі захисту дитини не можуть розглядатися виключно через діяльність окремої інституції чи окремих посадових осіб**. Вони свідчать про необхідність якісних інвестицій в систему, посилення спроможності всієї системи управління у сфері захисту прав дитини, чіткого розподілу повноважень та відповідальності, професійного кадрового забезпечення та узгодженості і послідовності державної політики на всіх рівнях.

Реформа деінституціалізації є складною, довготривалою трансформацією цієї системи. Навіть у стабільних умовах такі зміни займають десятки років. Йдеться не лише про трансформацію закладів, а про побудову цілісної системи підтримки дітей та сімей: розвитку соціальних послуг у громадах, підтримки сімей у кризі, забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я, розвитку сімейних форм виховання, підготовки фахівців та створення і підтримка ефективної міжвідомчої координації.

У цьому контексті Координаційний центр з розвитку сімейного виховання та догляду дітей відіграє важливу роль у забезпеченні міжсекторальної взаємодії та підтримці впровадження реформи. Його діяльність, як і діяльність будь-якої державної інституції, може і повинна бути предметом аналізу, оцінки та вдосконалення. Водночас критично важливо, щоб такий аналіз був конструктивним, професійним і спрямованим на посилення системи захисту дітей, а не на політичне протиставлення чи демонтаж уже започаткованих змін.

Оцінювати реформу виключно через окремі кризові прояви або короткострокові результати — небезпечно. Якщо реформа впроваджується без достатнього планування, ресурсів та підтримки, це створює ризики для дітей. Але відповіддю на ці ризики має бути не повернення до інституційної моделі, а посилення якості впровадження реформи та державної спроможності її реалізовувати.

Інтернатна система не може розглядатися як альтернатива чи "безпечне повернення назад". Багаторічний досвід України та інших держав свідчить, що інституційний догляд не забезпечує дитині необхідних умов для розвитку чи індивідуальної підтримки, натомість

Українська
мережа
за права
дитини

Громадська спілка
"Українська мережа за права дитини"
04080, Київ, вул. Кирилівська, буд. 82, офіс 256

ucrn.office@gmail.com
childrights.org.ua

створює умови для бруталного порушення прав дитини². Саме тому міжнародні стандарти та українська державна політика визначають пріоритетом право дитини зростати в сімейному або максимально наближеному до сімейного середовищі.

Окремі питання викликає ситуація із недостатнім розвитком сімейних форм виховання. Кількість сімейних форм виховання, які припиняють діяльність, перевищує кількість новостворених, а кількість дітей у прийомних сім'ях, ДБСТ та під опікою зменшується. Така динаміка значною мірою зумовлена комплексом об'єктивних чинників і потребує глибокого аналізу.

Активний розвиток прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу в Україні розпочався ще у 2006–2010 роках, і значна частина таких сімей уже виконала свою місію — виховала дітей та підготувала їх до самостійного життя. Паралельно з цим формування нового покоління кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі суттєво ускладнилося через загальну соціальну та економічну нестабільність, втрату житла, роботи, вимушене переміщення багатьох сімей та високий рівень емоційного виснаження суспільства.

Ця ситуація не свідчить про неспроможність сімейних форм виховання як таких. Навпаки, вона демонструє потребу у посиленій підтримці сімей, які беруть на себе відповідальність за виховання дітей, а також у створенні державою умов, за яких такі сім'ї матимуть необхідну стабільність, ресурси та впевненість для виконання цієї ролі. Сімейні форми виховання не можуть бути сталими без належної фінансової підтримки, професійного соціального супроводу, доступу до якісних послуг, кризової підтримки, підготовки фахівців та розвитку соціальної інфраструктури у громадах.

Так само потребує виваженого аналізу статистика щодо зростання кількості кримінальних правопорушень, вчинених щодо дітей. Значна частина випадків насильства щодо дітей досі залишається невиявленою або не доходить до стадії кримінального провадження. Тому зростання кількості зафіксованих випадків може свідчити не лише про наявність проблеми, а й про покращення механізмів виявлення, повідомлення та реагування, а також про зростання довіри до державних інституцій, зокрема поліції.

² <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69796>

Українська
мережа
за права
дитини

Громадська спілка
"Українська мережа за права дитини"
04080, Київ, вул. Кирилівська, буд. 82, офіс 256

ucrn.office@gmail.com
childrights.org.ua

Організації-члени УМПД послідовно виступають за те, щоб випадки насильства щодо дітей не замовчувалися та не ігнорувалися. Представники мережі беруть участь у міжвідомчій та прокурорській координації на національному та регіональному рівнях, а також представлені в Експертній Раді при Уповноваженому з прав дитини в офісі Омбудсмана, сприяючи посиленню системи реагування на порушення прав дитини.

Сьогодні Україна потребує не згорання реформи деінституціалізації, а її посилення: через інвестиції у сім'ї та громади, розвиток соціальних послуг, підтримку фахівців, зміцнення сімейних форм виховання, підвищення якості рішень та посилення відповідальності держави за їх реалізацію.

Ми віримо що система захисту прав дитини потребує сьогодні не пошуку винних, а спільної відповідальності та здатності державних інституцій діяти узгоджено. Парламент, уряд, центральні органи виконавчої влади, місцеве самоврядування та профільні служби мають спільно відповідати за формування та реалізацію політики у сфері захисту дітей — від законодавчих змін і фінансування до практичного впровадження рішень на рівні громад.

Ми закликаємо державні органи, народних депутатів, органи місцевого самоврядування та всіх учасників процесу утриматися від рішень, які можуть призвести до відновлення або розширення інституційної системи догляду за дітьми. Натомість необхідно зосередити спільні зусилля на вдосконаленні впровадження реформи, забезпеченні її якості та створенні єдиної злагодженої системи, у центрі якої — права, безпека та найкращі інтереси кожної дитини.

Тимчасова слідча комісія має можливість відіграти важливу роль у вдосконаленні державної політики у сфері захисту прав дитини — зокрема через формування практичних рекомендацій щодо усунення системних проблем, посилення міжвідомчої координації та зміцнення спроможності держави забезпечувати права дитини на практиці. Лише через професійний діалог, готовність визнавати проблеми, повагу до вже здійснених зусиль та спільну роботу над рішеннями можливо побудувати систему, у центрі якої справді буде дитина.